

AUTOHTONISMUL PERSONAJULUI FEMININ ECATERINA CEA MICĂ

*Magdalena RUSNAC-FRĂȘINEANU**Universitatea Agrară de Stat din Moldova*

În prezentul articol se analizează un aspect al discursului narativ druțian – personajul feminin din perspectiva autohtonismului. Prin specificarea aspectelor autohtonismului Ecaterinei cea Mică, s-au prezentat abaterile naratorului de la autohtonismul propriu-zis. În articol se vorbește despre felul cum își proiectează Ion Druță personajul feminin Ecaterina cea Mică și care este rolul acestuia în romanul „Biserica albă”.

La analizarea personajului se face referință la realitatea istorică și la religiozitatea basarabenilor, astfel încât, la finele lucrării, se constată că prin autohtonismul Ecaterinei cea Mică se reconstituie atmosfera în care trăia Moldova în vremurile de mari încercări, se pătrunde în esența evenimentelor istorice din acea perioadă și se face recunoscut faptul că orice situație, oricât de dificilă ar fi, poate fi depășită atunci când porți în suflet *dragostea* către Dumnezeu.

Cuvinte-cheie: *autohtonism, personaj feminin, valori estetive, baștină, umanism, uniificare, putere divină, sacru, calități morale.*

THE SMALL CATHERINE FEMALE CHARACTER'S AUTOCHTHONY

In the work "The Small Catherine female character's autochthony" there is analysed an aspect of narrative Drutian speech – the female character in terms of autochthonism. By specifying the aspects of autochthonism of the Small Catherine, there were presented the narrator deviations from the autochthonism itself. In the content of the paper there is described the way how Ion Druta is protecting his female character the Small Catherine and its role in the novel "White church".

On analysing the character, there is done a reference to the historical reality and religiosity of the Bessarabians so that at the end of the paper, it is found that through the Small Catherine's autochthonism, there is reconstructed the atmosphere, in which Moldova lived in the times of great hardship, it penetrates in the essence of historical events of that period, and it is recognized that every situation, no matter how difficult it is, could be overcome, when you wear the love of God in your soul.

Keywords: *autochthony, female character, aesthetic values, homeland, humanity, unity, divine power, sacred, moral qualities.*

Prin reflectarea realităților cotidiene, exteriorizând lumea spirituală a individului, Ion Druță se face posesor al unei creații care, după cum afirmă criticul literar Mihai Cimpoi, „este în linii mari o expresie a rezistenței spirituale și morale în fața a tot ce subminează naționalul, umanul, sacru” [2, p.175]. Respectivul valori au servit ca instrument prin care scriitorul basarabean „a reușit să revoluționeze literatura, dramaturgia, întreg fenomenul cultural al timpului prin mesajul său umanist și creștin, dar și prin modelu-i narativ de mare autenticitate, printr-un lirism și psihologism profund național” [3, p.5].

Astfel, amploarea personajului druțian cere examinare profundă, mai ales când este vorba despre modelele narrative feminine, prin care scriitorul conferă literaturii noastre noi aspecte deosebit de originale. Femei cu rădăcini la țară, cu griji cotidiene legate de sufletul în care fierb problemele existențiale, se dovedesc, în creația lui Ion Druță, misionari ai valorilor spirituale, general-umane, precum și naționale. Presupunem că sarcina responsabilității față de tot ce este „frumos și sfânt” naratorul le-o încredințează, pentru că anume ele (femeile) sunt cele care „nu-și pot închipui trecerea prin timp fără a ține sus ridicate făcliile acestor virtuți umane supreme” [4, p.40]. Lipsite de un studiu separat în critica literară, aparițiile feminine din creația lui Ion Druță necesită analize ample, care ar valorifica detaliile semnificative trecute cu vederea până în prezent. În contextul imperativelor, în acest articol ne-am propus să investigăm linia de subiect a unuia dintre personajele feminine druțiene, din romanul *Biserica albă*, – Ecaterina cea Mică.

Considerăm că acest personaj se face remarcabil prin autohtonismul său individualizat, care venerează tot ceea ce e vechi și tradițional, dar nu respinge ceea ce-i nou și mai puțin cunoscut, astfel anihilându-se drama autohtonismului propriu-zis, care constă în avantajarea obiceiurilor și ideilor vechi, ignorându-le pe cele noi. La Ion Druță proiectarea personajului feminin, Ecaterina cea Mică, pornește de la frumos și sfânt, valori estetice ce vizează bunătatea sufletească și credința în Dumnezeu. Astfel, naratorul conturează tipologia basarabenilor în perioada postbelică, dar și religiosul spiritului basarabean în vederea corelației cu sfința

carte de căpătâi a creștinului – Biblia. Aceste două aspecte se îmbină formând echilibrul sufletesc al unei simple femei, care le face pe toate cu *dragoste* și din *dragoste*.

De fapt, apelul naratorului la *dragoste*, întru relevarea autohtonismului Ecaterinei cea Mică, credem, nu este deloc întâmplător. Ca rezultat al investigațiilor efectuate în acest sens, descoperim că prin această trăire interioară se întemeiază viața creștinească și este, în fond, sentimentul ce divinizează ființa umană.

În *Biblie, Noul Testament, Epistola întâia către Corienți a Sfântului Apostol Pavel*, capitolul 13, găsim cel mai frumos exemplu al semnificației *dragostei*. Aici e scris:

- „1. Chiar dacă aș vorbi în limbile omenesci și îngerești, și n-aș avea dragoste, sunt o aramă sunătoare sau un chimval zângănit.
2. Și chiar dacă aș avea darul proorociei și aș cunoaște toate tainele și toată știința; chiar dacă aș avea toată credința, așa încât să mut și munții, și n-aș avea dragoste, nu sunt nimic.
3. Și chiar dacă mi-aș împărți toată averea mea pentru hrana săracilor, chiar dacă mi-aș da trupul să fie ars, și n-aș avea dragoste, nu-mi folosește la nimic” [1, p.1123].

Învățătura biblică se regăsește la Ecaterina cea Mică prin faptul că în tot ceea ce face se identifică *dragostea* nemărginită fie de aproapele său, fie de întreaga națiune, dar mai ales marea *dragoste* față de Dumnezeu. Uneori se pare că sacralitatea acestui sentiment se afirmă prin doze de răbdare și cuget lucid, care ajută eroina să-și ducă pe umeri povara sorții, deloc ușoară. *Dragostea* Ecaterinei cea Mică face să îngrijească și să protejeze cu atâta sârguință, pe timp de război, satul de baștină, copiii și, nu în ultimul rând, biserița din vârful dealului, sfânt lăcaș al Domnului. Păstrând spațiul sacru neîntinat, Ecaterina își trăiește viața în limitele poruncilor creștine.

Tot de autohtonism este vorba și în cazul când Ecaterina cea Mică este aliniată, de către narator, în categoria persoanelor puternice și viabile, cu credință în forțele creatoare și în omenia din om. Aidoma multor modele narrative druțiene, ea răspândește lumină tuturor, presurând doar bunătate și frumusețe printre semenii săi. Până și contradicțiile din interioru-i, exprimate printr-o stare firească a oricărui om din lumea reală, până la urmă, dau naștere unor fapte mari de un umanism perfect.

Exemplu elocvent este comportamentul Ecaterinei Mici atunci când „*turcii nu mai aveau nimic sfânt*” (transformă tratatul de pace de la Cuciuc-Cainargi (1774) într-o „*jalnică fițuică*” din care poporul nostru a avut doar de suferit). Cu o *dragoste* deosebită față de poporul său, ea devine asemeni oștenilor din tagma lui Ștefan cel Mare, rămași la hotarele țării ca să vestească neamul când e amenințat de primejdie: „*De dragul acestui sătuc, cu o bisericuță pe muchia stâncii, făcea cu copiii de strajă, vară de vară. În cele nesfârșite nopți de singurătate, când sătenii, picurând, sălbătăceau prin păduri, ea, cu șase copii în jurul ei, se simțea oștean din oastea lui Ștefan cel Mare, chemată să apere vatra satului, osemintele străbunilor, credința și ogorul*” [7]. Preocupată de soarta basarabenilor, Ecaterina cea Mică se arată îngrijorată „*când azi fiecare cu ale sale, mâine fiecare cu ale sale, poimâine fiecare cu ale sale*”, încât s-ar părea că „*nimic nu ne va mai uni*” [7]. Chiar dacă lozinca concepției despre lume este: „*Dumnezeu și eu – asta nu-i chiar atât de puțin*”, pentru ea unificarea basarabenilor rămâne unul din obiectivele prioritare.

Se face remarcat autohtonismul Ecaterinei cea Mică și atunci când naratorul în roman o prezintă supusă, îndurând tacit mendrele și cruzimea atotputernicilor. Acest fapt o poziționează, aparent, într-o ipostază sumbră, lipsită parcă de nerv. Criticul ucrainean I.Dedkov însă, în prefața ediției din 1988 a romanului *Biserica albă*, constată că firul narativ legat de Ecaterina cea Mică este unul foarte **important** și nu secvențele referitoare la culmile societății de la Petersburg în frunte cu Ecaterina cea Mare, pentru că e imposibil să faci poezie toată această lume zgomotoasă și patimile de la palat etc. Criticul susține: „Adevărata poezie este aceea cu Ecaterina cea Mică, cu salvarea copilașilor ei, cu poporul care suferă, cu bucuriile și bocetele ei, care constituie Biserica albă a credinței și unicității” [6, p.4]. Aidoma mucenițelor, care au cutezat cu toată îndărătnicia lor și au izbutit să le învingă pe toate, Ecaterina cea Mică depășește sărăcia, foamea și fărâdele-gile dușmanilor, perpetuând toate cele necesare unui popor: dragoste, credință, datini, tradiții și obiceiuri etc.

Întru relevarea *dragostei* eroinei față de Dumnezeu, Ion Druță face o paralelă cu referință la „*creștinul (care) e mai mult omul vremurilor grele, omul grijilor și sărăciei, iar atunci când e satul și le are pe toate, lăsăm credința și ne apucăm de gospodărit*” [7]. Secvența reliefează momentul de decădere a credinței și de destrămarea a tagmei de purtători ai ideii de consolidare. Forfota, prin care pătrunsese viciul uman și fiorul destrămării în viața de la mănăstire, este pusă sub semnul îngrijorării de părintele din Sălcuța. Poziția Ecaterinei cea Mică rămâne însă intactă, ea, pe lângă activitățile sale cotidiene, legate de existența sa și a copiilor

(vinde var, văruiește casele oamenilor, lucrează pământul), continuă să creadă în puterea divină, în renașterea spirituală a semenilor săi, în unirea lor, ca odinioară, sub cupola bisericii din sat.

Prin acțiunile simbolice de restabilire a bisericii se relevă tendința Ecaterinei Mici de a direcționa creștinii basarabeni spre valorile sacre, știrbite de vitregia timpului. Un detaliu de o mare încărcătură semantică este și insistența femeii asupra faptului ca biserica să fie dată cu var: „*Țărancă din câmpie, ea, ca toată lumea din care a răsărit, nu concepea o casă care să nu fie albă*”. Respectivul concept l-am asocia cu o radiografie a sufletului acestei femei simple din popor: „*În case de lut, tencuite și date cu var, și-au trăit traiul buneii, străbuneii, acum iată viețuiesc și ei cu părintele într-o asemenea căsuță. Cu cât casa e mai albă, cu atât e mai cinstită, mai vrednică – așa a fost de când lumea, așa e și amu. La case albe se gândea tatăl ei, scobind piatră și arzând var, casele albe au fost visul Ecaterinei, și pentru ce oare, la mijlocul unui sat cu case albe, s-ar ridica o biserică cenușie*” [7]. Astfel, culoarea albă în roman capătă accent metaforic, care „reliefează aici visul dintotdeauna al neamului nostru de a se arăta lumii, pe vreme bună sau rea – în toată curățenia, noblețea, demnitatea și frumusețea sa creștinească” [5, p.219].

Îndărătnicia eroinei, cu care pledează pentru culoarea albă a bisericii, face parte din acele trăsături ale basarabenilor, care i-au ajutat să supraviețuiască, să-și lase amprenta caracterului în tot universul. În fond, în polemica dintre întemeietorii veritabili și impostori, Ecaterina cea Mică este cea care-și promovează linia ei. De fapt, de la caractere și tipuri aidoma Ecaterinei cea Mică se inițiază ideea de popor și de continuitate a acestuia: „*Mult încercatele, mult pătimitele noastre sate... Cu toată fala, cu toată mândria, noi nu avem și pare-se că nici nu vom avea hronicul măcar a unui singur sat, așa ca să se poată urmări de la ce s-a început, cum a fost urcat și coborât din neam în neam, din veac în veac, acea viață de daci, asimilată de romani, care, unită sub semnul sfintei cruci, luminată de harul celui de sus, călită de lanțul nesfârșitelor patimi, pecetluite în firea oamenilor și în denumirea satelor, a ajuns, în cele din urmă, a fi un singur neam...*” [7]. Din dragostea față de poporul său, având sprijin doar în cuvântul lui Paisie Velicicovschi, Ecaterina cea Mică din Ocolina, la modul propriu și la cel figurat, are grijă ca nu cumva să se stingă făclia neamului.

Femeie tipică pentru acea epocă istorică, ea se face remarcată prin calitățile sale morale și prin participarea activă la viață. Astfel, autohtonismul acestui personaj feminin oferă posibilitatea de a reconstitui atmosfera în care trăia Moldova în vremurile de mari încercări, de a pătrunde în esența evenimentelor istorice din acea perioadă și de a recunoaște că orice situație, oricât de dificilă, poate fi depășită atunci când porți în suflet dragostea față de Dumnezeu și „*îubești pe aproapele tău ca pe tine însuși*” [1] (Sfânta Evanghelie după Marcu).

Prin autohtonismul Ecaterinei cea Mică naratorul scoate în evidență esențialele calități ale basarabenilor prin care s-au marcat și au rezistat timpului. În acest context, s-a făcut referință la forța spiritului, forța brațelor în stare de a lua totul de la început, forța bunătății, care a fost contrapusă forței răului ș.a. Toate acestea au dus, până la urmă, poporul la victorie, pentru că, fiind tare de fire, a avut mereu drept scut de apărare cuvântul plin de duh și însuși duhul de neînving.

Bibliografie:

1. Biblia. *Întâia epistolă a lui Pavel către Corinteni*. Chișinău, 1994.
2. CIMPOI, M. *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia*. Chișinău: ARC, 1996.
3. DUCA, Gh. Academicianul Ion Druță – scriitorul care ne reprezintă neamul. În: *Fenomenul artistic Ion Druță*. Chișinău, 2008.
4. DOLGAN, M. Farmecul lirismului druțian. În: *Aspecte ale creației lui Ion Druță*. Chișinău: Știința, 1990.
5. DOLGAN, M. Sursele lirismului druțian: stilistica discursului. În: *Fenomenul artistic Ion Druță*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2008.
6. ДЕДКОВ, И. Время нашей доброты. Романы Иона Друцэ. În: *Prefață la romanul lui Друцэ И. Белая церковь*. Москва: Советский писатель, 1988.
7. DRUȚĂ, I. *Scrieri*, vol.3. Chișinău: Hyperion, 1990.

Prezentat la 11.11.2013